

Dr. Silviu B. MOLDOVAN¹

PĂRINTELE DIMITRIE BEJAN, DE PE FRONTUL DIN EST PE FRONTUL NEVĂZUT AL LUPTEI SPIRITUALE

O temă relativ frecvent tatonată în primii ani (chiar în primul deceniu, am spune noi și cu rezultate inițial remarcabile, am adăuga) ai noii democrații românești a fost raportarea unor personalități cultice, sau a unor personalități cu un mare impact în plan spiritual, la problematica confruntării politice extrem de dure din anii '40-'50, în special la cea a metodelor de utilizat în lupta cu inamicul ideologic (stalinismul/comunismul), deseori prezentat drept „Satana”.

Această raportare nu a fost, în opinia noastră, mereu de aceeași factură spirituală precum cea pe care au reușit-o, de pildă, în mediul românesc, un Nicolae Steinhardt sau un Mircea Vulcănescu. Acest fapt nici nu este, în definitiv, lucru de mirare, deoarece și în acest segment al societății, lucrurile... omenești sunt în mod inerent prezente. De pildă, conform unei note informative din 23 decembrie 1953, în biroul episcopului Argay Gyorgy, prezbiterul Bisericii Evanghelice Luterane Maghiare din România, avea loc o convorbire fundamental identică celor care proliferau în mediile laice: „De curând, spune Oferman Ernest, Franța va primi o dictatură militară, căci numai astfel va putea canaliza tulburările interne, grevele și manifestațiile comuniștilor. Acest popor putred, spune Argay Gheorghe, se va putea salva numai printr-o severă dictatură din ghearele comunismului”². După circa două luni, în mediul lui Argay se discuta în același spirit, dar cu date militare extrem de precise (infirmate însă categoric de istorie):

„războiul va dura doar săptămâni, căci de la bazele navale și aeriene prin care U.R.S.S. este încercuită vor porni atacurile aeriene, vor distruge centralele industriale în câteva zile prin care fapt războiul s-a și terminat” (Argay declara însă că „nu este chiar atât de optimist”)³.

Dincolo de anumite detalii mai mult sau mai puțin semnificative, astfel de discuții exprimau dorința opinenților de a se ajunge la un conflict militar. Nu este mai puțin adevărat că și Securitatea căuta cu tot dinadinsul să identifice (sau, în alte cazuri, să atribuie) astfel de opinii celor pe care îi considera „elemente dușmănoase”, în scopul de a motiva pe baza legilor atunci în vigoare reprimarea acestora. Uneori, informatori anume instruiți formulau interpretări care să concilieze lipsa, în manifestările „obiectivelor” (persoane urmărite de Securitate) a propensiunilor către război, cu scopul pentru care fuseseră dirijați pe lângă aceste persoane, și care

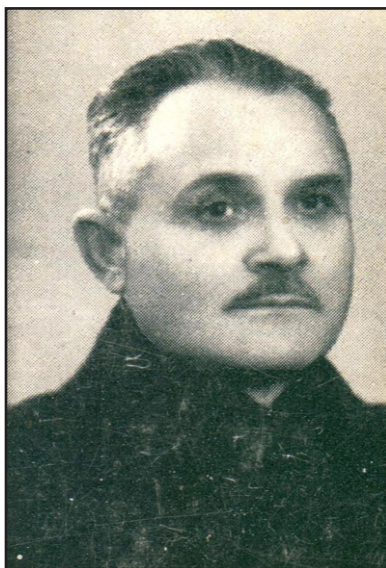
era tocmai acela de a „demasca” (documenta) manifestările lor (cât mai) belicoase. Astfel proceda, de pildă, agentul „Mărinceanu”, în cazul preotului greco-catolic, nerevenit, Grigore Dordai: „În ziua de luni, 14 august 1961 am fost acasă la Dordai Grigore cu care am discutat fel și fel de chestiuni. Am discutat chestiuni familiare fără importanță, chestiuni politice și chestiuni religioase. Din chestiunile politice discutate, cea mai importantă a fost despre problema Berlinului – Dordai mi-a spus: am citat recent un nou discurs foarte «belicos» al lui Hrușciiov, în care amenință cu încheierea unei păci separate cu germanii răsăriteni și cu ocuparea de aceștia

a Berlinului întreg, l-am întrebat dacă apreciază că aceasta va duce la un nou război mondial. Nu va duce la nici un război, ci iacătă încă ieri au blocat trecerea din Berlin, dar pentru asta Apusul nu va face război, pentru că drepturile lor rămân garantate. Așa va fi și cu pacea separată. Aștia o vor face, la apuseni le vor da garanții liniștitoare și pe rând, puțin câte puțin ei vor tot pierde teren pe neobservate. Și chiar dacă se observă, ei vor căuta soluții mai înțelepte decât războiul. Observam cum caută subterfugii că să-mi pară că se situează pe poziția păcii, deși în problemele politice nimic nu citește mai cu nesaț decât «provocările» și nimica nu-l bucură mai mult ca «primejdii» de război. De aceea am trecut la probleme religioase”⁴.

Pentru un lector atent însă, „mesajele” spirituale în plin conflict ideologic (care nu

includeau abdicarea de la convingerile proprii, însă conciliau metodele de rezistență în beneficiul acestora cu mentalitatea creștină în sensul ei cel mai pur) nu numai că au apărut, dar au fost și atestate în documentele care aveau cele mai puține motive s-o facă: cele create de fosta Securitate.

Într-un asemenea context se situează, dacă dorim să urmărim un metatext sau fie și un „fir roșu” al documentelor declasificate în ultimii ani, și biografia spirituală a preotului ortodox Dimitrie Bejan (preferăm să păstrăm prenumele exact, așa cum este utilizat de către descendenți, chiar dacă Securitatea utiliza de regulă forma „Dumitru”), asupra căruia ne oprim, mult mai succint decât ar merita-o această personalitate remarcabilă, în acest scurt articol. Prin participarea sa, din postura de preot militar, pe frontul de Est, îl considerăm totodată mai mult decât binevenit în dezbaterile care au loc în cadrul Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii

Preotul Dimitrie Bejan

Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”.

La data de 24 august 1964, agentul „Rugescu” semnala că, „discutând cu sora numitului Bejan, aceasta a afirmat: «Fratelui meu îi este frică să vorbească, că nu știe ce încredere prezintă fiecare. El se consideră mai mare patriot că a suferit 20 ani închisoare pentru ideea patriotică, că a fost contrar faptului că rușii să ia Basarabia și Bucovina de la România»⁵. Fragmentul de mai sus este reprodus din „Hotărârea de deschidere” a dosarului de urmărire informativă a fostului deținut politic Dimitrie Bejan care, fapt semnificativ, conținea repetate reproduceri ale aprecierilor terților despre cel urmărit, și toate pozitive. De exemplu, cele ale lui Apostu („Mă mir cum de a scăpat Bejan, că la închisoare nu voia să primească reeducarea”⁶), ale preotului Pintilie („În închisoare au fost preoți demni, care apărau credința, despre Bejan a spus că este nereeducabil, de aceea la Aiud a fost ținut în temnița cea mai grea”), ale preotului Gheorghiasa („Nici nu poți să-ți închipui ce om e Bejan. Odată român, nu-l înspăimântă nimic. Nici teroarea, nici miliția, dârzenia lui îl face de admirat”⁸). Categoria de evidență operativă în care Securitatea începuse să-l lucreze, din nou, pe Bejan era „uneltirea contra ordinii sociale”, obiectivul fiind trecut în evidență ca „suspect de activitate legionară”, iar scopul deschiderii dosarului de urmărire informativă era „Stabilirea în mod concret a activității pe care aceasta o desfășoară împotriva statului nostru, a formelor și metodelor folosite în desfășurarea acestei activități”⁹.

Un lector sceptic sau chiar unul dispus să condamne, moralmente, *ab initio* o anumită categorie de foști deținuți politici, va avea, credem noi, dificultăți de interpretare de la bun început, deoarece Securitatea consemna faptul că „dovezile neîndoelnice” ale activității legionare a lui Bejan erau următoarele: „Din materialele existente în dosarul de anchetă nr. 402/958, existent la Secția «C» din cadrul Regiunii M.A.I. – Dobrogea, rezultă că după ieșirea din detenție intenționa să continue desfășurarea activității legionare, printr-o politică religioasă legionară, fiind împotriva politicii de forță, împotriva organizării în cuiburi, ședințe, cotizații. După el, activitatea legionară pe linia concepției religioase constă în aceea că fiecare legionar urma să aibă o atitudine demnă, o comportare bună față de oricine, să fie exemplu personal în orice împrejurări, să facă rugăciuni, meditații, să țină post în diferite situații, iar preoții să țină predici pentru mântuirea legionarilor, împărtășirea și ridicarea moralului acestora”¹⁰.

Dimitrie Bejan s-a născut la 26 octombrie 1909, la Hârleu. Licențiat în Litere și în Teologie, s-a încadrat în Mișcarea Legionară în 1935, când era student la Teologie, în anul terminal. Fiind mobilizat ca preot militar (cu gradul de căpitan confesor al Regimentului 6 Vânători din cadrul Diviziei a 14-a), participă la războiul împotriva Uniunii Sovietice, devenind apoi prizonier de război în U.R.S.S., până în anul 1948 (în special în lagărele Oranki și Mănăstârka). Revenit în țară în august 1948, este eliberat din lagărul de triere de la Focșani, însă la 12 aprilie 1949 este arestat și condamnat la 8 ani închisoare corecțională (perioadă redusă ulterior cu un an, ca urmare a recursului), pe care îi execută la Jilava, Aiud, Gherla, Văcărești și Canalul Dunăre - Marea Neagră. Ulterior, la expirarea pedepsei (în aprilie 1956), nu a fost pus în libertate, ci trimis în domiciliu obligatoriu la Răchitoasa, pentru o perioadă de 24 de luni. În data de 20 septembrie 1958, când încă se afla în

domiciliu obligatoriu, este din nou arestat, ceea ce va duce la condamnarea la 25 de ani de muncă silnică (prin Sentința nr. 349 din 16 iunie 1959 a Tribunalului Militar Constanța), fiind acuzat de continuarea activităților legionare „sub acoperirea bisericii”, fapt asimilat infracțiunii de „uneltire contra ordinii sociale”. Astfel, Dimitrie Bejan s-a alăturat din nou deținuților din Aiud, unde, conform tuturor surselor disponibile, a refuzat să participe la așa-numita reeducare, fiind și pedepsit cu 20 de zile de izolare și menținut „în Zarcă, împreună cu grupul recalcitranților”¹¹. De astă-dată, deși pedeapsa ar fi expirat abia la 12 mai 1984 (!), este grațiat prin Decretul nr. 411/1964 și eliberat cu două decenii mai devreme (vezi „Biletul de eliberare nr. 5948/1964”, emis în 31 iulie 1964 de Penitenciarul Aiud, în care se precizează că fostul deținut se stabilește în Hârleu”¹².

Chiar și în documentele create de Grupul Operativ Aiud se poate reconstitui, cel puțin parțial, profilul moral real al deținuților. Astfel, conform unui raport informativ extrem de elaborat al deținutului Cristofor Dancu (documentul începea cu formularea „Raportăm respectuos. Referiri privind pe deț. Bejan Dumitru”), datat 26 mai 1964: „Al doilea întâlnit în discuție a fost mai puțin afectat de problema legionară, care spunea el, că nu-l mai încălzește nici nu-l mai reține, deoarece a rezolvat-o prin incompatibilitatea ei cu poziția creștinului și a teologului, aceasta în urma unui proces analitic de conștiință. Deci spune dânsul, problematica legionară nu-l mai frământă și nici nu-l mai rezzonează. Dar îl frământă altceva: problema creștină și anume că i se va cere lui ca preot să-și abjure credința și să fie despuiat de conștiința creștină clericală pe cale de impunere. La documentarea că nu este vorba de așa ceva, m-a privit bănuitor și cu neîncredere. [...] Discuția cu deț. Bejan D-tru a fost mai scurtă. Teama amintită fiind după cele spuse de el singurul lucru ce-l îngrijorează și-l afectează. Tip destul de rațional pentru un cleric. Dornic și interesat de discuții pentru lămurire”¹³.

În același dosar se regăsește și „Declarația” lui Dimitrie Bejan 12 decembrie 1962, prin care acesta declara că „Refuz să particip la munca culturală din penitenciar, pe motivul: eu sunt de profesie preot, habotnic în respectarea învățăturii mele creștine și înțeleg să rămân credincios lui Dumnezeu”¹⁴ căruia i-am slujit o viață întreagă”¹⁵, apreciind, totodată (în mod neașteptat pentru cineva care se recomanda drept „habotnic”) că: „Înțeleg că lumea nouă vine cu o altă doctrină, poate mai bună sau mai științifică decât cea creștină. Este norocul oamenilor mai tineri ca să o primească și să se folosească de ea”¹⁶.

În același dosar se regăsește și explicația (pe care o considerăm absolut autentică) a faptelor în care a constat așa-numita „activitate legionară” de după prima condamnare la detenție: „În fapt, sus numitul a fost arestat pentru că împreună cu alți coinculpți s-au organizat în tradus în practică metoda activității legionarilor eliberați din penitenciare ținând legătura dintre ei cu ocazia slujbelor religioase și a organizat diferite petreceri unde să se întâlnească și să discute despre activitatea lor și de a se ajuta între ei”¹⁷.

Chestiunea impactului spiritual subteran al personalităților exemplare din rândul anticomuniștilor este condamnată la o permanentă redescoperire, susceptibilă a materializa „eterna întoarcere” a tipului de erou întruchipat de spiritual. În fond, este vorba de „eterna întoarcere” a aspirațiilor noastre de redescoperire a unui arhetip care să fie

mai puțin influențat de modele vremii (în sensul superficial al acestora) decât vrem s-o recunoaștem. Faptul că ne-am referit, în titlul acestui scurt articol, la „frontul nevăzut” pe care considerăm că părintele Bejan a rămas după detenție, nu semnifică atribuirea unor scopuri războinice, ci (în cazul în care nu ne înșelăm în majoritatea interpretărilor noastre) mai curând un anume fel de militantism pentru conservarea unor valori spirituale și chiar o luptă, însă una dusă tocmai împotriva pornirilor sangvinare ale firii umane.

Modul în care acest militantism și această luptă s-a purtat nu este integral reconstituibil pe baza documentelor de arhivă, în ciuda numărului foarte mare al acestora (trei dosare penale cu patru volume și două dosare informative, cu șapte volume). Lucrările editate și inedite ale lui Dimitrie Bejan ne relevă numeroase aspecte ale personalității acestuia, după cum mărturiile descendenților este posibil să lumineze, la rândul lor, noi și, poate, nebănuite fațete (menționăm doar în treacăt, deocamdată, „știrea” neverificabilă că ofițerul de Securitate care l-a urmărit informativ ani de zile pe Dimitrie Bejan și-a încheiat activitatea spovedindu-se în fața acestuia). Menționăm, de asemenea, referirile pasagere (dar, unele din ele, extrem de convingătoare) din memoriile editate ale unor foști deținuți politici (precum Gabriel Țepelea) sau articolele publicate de Adrian Nicolae Petcu în ziarul „Lumina”, prin care sunt fixate reperele biografice esențiale ale lui D. Bejan. Un rol special acordăm, și prin prisma profilului activității pe care o desfășurăm aici, în cadrul Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul Teodorescu”, volumului de memorii din prizonieratul sovietic, prefăcut tot de Gabriel Țepelea¹⁸. Și, pentru a nu cădea pradă ispitei de a scrie prea multe gânduri personale pe marginea celor de mai sus, reproducem un măiestru fragment din așa-numita „Notă care lămurește ceea ce pare nelămurit”, redactat de D. Bejan la 1 mai 1975, text care deschide volumul de amintiri din captivitate, lucrare din care nu lipsesc nici pasajele dure inspirate din realitatea nemijlocită a lagărelor sovietice: „Acele amintiri au fost notate aici, în 1975, pentru a nu se uita întâmplări și greutăți. După 25 de ani faptele pot fi privite și sub alt aspect, ca ceva ce aparține de barbaria acelor timpuri grele – și nu puteau să fie altfel – conform epocii, locurilor și mentalităților vremii. Pe cât se pare, societatea a evoluat către trăirea moralei creștine, dar fără Hristos. Omul a devenit, și se chinuie să devină din ce în ce mai bun. [...] Și «legea dragostei», care este proprie creștinismului numai, a devenit bun comun – universal – chiar și pentru cei ce cultivau ura (de clasă, de masă sau de rasă). Astfel, Hristos, renegat, câștigă orizontul și în adâncime.

Doar El a spus că «nici porțile iadului nu vor birui iubirea...». Numai iubirea este mijlocul suveran pentru nivelarea asperităților, iar omul viitorului se va umaniza în respectul și dragostea față de aproapele mai necăjit”¹⁹.

Desigur că Securitatea înregistra, cu mare interes, și anumite informații referitoare la preocupările memorialistice ale lui Bejan, consemnându-le chiar în „Raportul cu propunere de deschidere a dosarului de urmărire informativă asupra numitului Bejan Dumitru din orașul Hârlău”, redactat la 4 noiembrie 1971 de către Serviciul I – Biroul 1 din cadrul Inspectoratului Județean Iași: „În prezent din informațiile ce le deținem, pare să arate că a învățat din cele întâmplare, dar pe de altă parte este semnalat că încă vine în contact cu unele persoane suspecte, în special la noul lui loc de muncă unde îl vizitează persoane străine de localitate. De asemenea rezultă că face unele însemnări într-un caiet de peste 100 file, nu-i exclus să-și scrie memoriile”²⁰. Semnificativ pentru lectura critică a acestui document este faptul că numai finalul pasajului citat mai sus este subliniat în original (cu stilou albastru), pe când cea referitoare la „învățul din cele întâmplare” (o menționare evazivă și minimalizatoare a perioadelor de detenție și a măsurilor active luate mai târziu) nu părea să prezinte vreun interes (în acel moment, Bejan era preot la parohia din Buhăceni-Trușești).

Principial vorbind, meditația (evităm utilizarea termenului „analiză”) asupra frământărilor unui preot exemplar, cu o biografie atât de complexă precum este cea a lui Dimitrie Bejan, constituie fără dubiu o temă dificilă. Opinem totuși că, într-o societate într-adevăr democratică, nu există teme dificile, decât dacă, eventual, vedem asta ca pe o scuză pentru „a nu face” și „a nu cerceta”. Pe de altă parte, permițându-ne o discretă invocare a Divinității, am putea spune și: Doamne ferește să existe în „frontul istoriografic” numai teme ușoare căci, atunci, cum ne-am mai încerca vrednicia?

PRIEST DIMITRIE BEJAN FROM THE EASTERN BATTLEFIELD TO THE INVISIBLE REALM OF THE SPIRITUAL FIGHT

The article presents dates regarding military priest Dimitrie Bejan's career and it is focused on the period after the war when he was arrested and imprisoned. Also the article describes the period after he was released from prison and he was constantly watched by Security, but beyond this real facts there are presented his struggle and perseverance for keeping alive Christian spiritual values.

Keywords: Dimitrie Bejan, front, Security, information, Iron Guard

NOTE

1 Șef Serviciu Cercetare, Editare – Consiliul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității, cercetător științific gr. I la Centrul de Istorie și Civilizație Europeană – Academia Română, Filiala Iași.

2 Arhiva Consiliului Național pentru Studiarea Arhivelor Securității (în continuare A.C.N.S.A.S.), Fond Informativ, dosar nr. crt. 149827, vol. 2, f. 160.

3 Vezi „Notă informativă” din 18 februarie 1954, în ibidem, f. 163.

4 „Nota informativă” din 18 august 1961, în

A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. crt. 151671, vol. 1, f. 30.

5 A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. crt. 210834, vol. 1, f. 3.

6 Ibidem, f. 3v.

7 Ibidem.

8 Ibidem, f. 3v.

9 Ibidem, f. 4.

10 Pasaj subliniat în original - vezi *ibidem*, f. 3.

11 A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. crt. 210832,

vol. 1, f. 14v.

12 Ibidem, f. 2. În ianuarie 1970, când îi este deschis un nou dosar individual de anchetă (pe motivul „infracțiune de propaganda împotriva orânduirii socialiste”), Dimitrie Bejan este preot în comuna Bălțătești (sat Ghindăoani) din județul Neamț. Dosarul a fost închis în noiembrie 1970, prin scoaterea de sub urmărire penală a preotului (vezi A.C.N.S.A.S., Fond Penal, dosar nr. crt. 100353, ff. 38-39).

13 A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. crt. 210832, vol. 1, f. 5.

14 Cu minusculă, în original (fapt care sugerează presiunile intense sub care a fost redactată declarația).

15 Ibidem, f. 6.

16 Ibidem, f. 6v.

17 Ibidem, f. 14.

18 Dimitrie Bejan, *Oranki. Amintiri din captivitate*, București, Editura Tehnică, 1995, 308 p.

19 Ibidem, p. 13.

20 A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. crt. 210832, vol. 2, f. 1.